

Το νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και οι κυβερνητικές προτάσεις για το νέο λύκειο

γράφει ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΓΑΣ*

Ο νόμος Γαβρόγλου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, που ψηφίστηκε το καλοκαίρι, αποτελεί συνέχεια και ολοκλήρωση του νόμου Διαμαντοπούλου και διατηρεί ακέραια τους στόχους και τη φιλοσοφία του.

Ο νόμος Διαμαντοπούλου (2011) στόχευε στην υλοποίηση και επιτάχυνση της επιχειρηματοποίησης-ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων, στην πιο οργανική και στενή σύνδεσή τους με την αγορά και τις εκάστοτε επιδιώξεις του κεφαλαίου και της ΕΕ, τόσο στο επίπεδο των τρεχουσών αναγκών της καπιταλιστικής παραγωγής όσο και της διαμόρφωσης του αστικού πολιτικού συστήματος και της αναπαραγωγής της κυρίαρχης ιδεολογίας. Η αντιδραστική αυτή αναδιάρθρωση δεν αφορούσε μόνο κάποιες πλευρές της λειτουργίας και δράσης των ΑΕΙ ούτε κάποιες κατηγορίες (π.χ εφημεροσμένες επιστήμες), αλλά τον σκληρό πυρήνα και το σύνολο των δραστηριοτήτων τους. Πέρασε μέσα από την αμεσότερη προσαρμογή του πανεπιστημίου, τόσο σε προπτυχιακό όσο και κυρίως σε μεταπτυχιακό–ερευνητικό επίπεδο, με μια σειρά μέτρα από τη διαπλοκή του και με τον ατομικό κεφαλαιοκράτη (χωρίς να απαιτείται πάντα η διαμεσολάβηση κρατικών θεσμών) έως τη λειτουργία του με βάση ιδιωτικοοικονομικά και ανταποδοτικά κριτήρια.

Η λεγόμενη «μεταρρύθμιση» προωθήθηκε με βάση τις κατευθύνσεις του Κοινού Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΚΕΧΑΕ), με στόχο και την επιβολή διδάκτρων, ειδικά στον δεύτερο και στον τρίτο κύκλο σπουδών καθώς και στα προγράμματα διά βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης, που υπάρχουν ήδη στην πλειοψηφία των χωρών του ΚΕΧΑΕ. Η διαδικασία της εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης των ΑΕΙ, που επιβλήθηκε, εξελίχθηκε σε διαδικασία συμμόρφωσης και προσαρμογής τους στις παραπάνω κατευθύνσεις. Η αρχή διασφάλισης ποιότητας (ΑΔΙΠ) κεντρικά και οι κατά τόπους σε κάθε ΑΕΙ μονάδες διασφάλισης ποιότητας (ΜΟΔΙΠ) ελέγχουν, επιτηρούν και εγκρίνουν τις αλλαγές στα προτεινόμενα προγράμματα σπουδών καθώς και τη γενικότερη πορεία συμμόρφωσης των τμημάτων των ΑΕΙ με τις υποδείξεις ειδικά των εξωτερικών εκθέσεων αξιολόγησης. Αποτέλεσμα ειδικά αυτής της διαδικασίας είναι η εισαγωγή μαθημάτων που είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες της αγοράς, των χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων ΕΣΠΑ, αλλά και μαθημάτων που προάγουν την λογική ιδιωτικοοικονομικών κριτηρίων, καταργώντας και τα τελευταία ψήγματα ελευθερίας της διδασκαλίας.

Ο πρόσφατα ψηφισμένος νόμος Γαβρόγλου συνεχίζει και βαθαίνει την κατεύθυνση του νόμου Διαμαντοπούλου αξιοποιώντας τη νέα κατάσταση, για να επι-

i * Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

ταχύνει την εφαρμογή των κατευθύνσεων της ΕΕ, του ΟΟΣΑ και της Μπόλόνια για την ανώτατη εκπαίδευση και να ολοκληρώσει το πλαίσιο πάνω στο οποίο θα «ανθίσει» η επιχειρηματική λειτουργία των πανεπιστημίων. Η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ υλοποιεί ότι δεν κατάφεραν οι κυβερνήσεις ΝΔ-ΠΑΣΟΚ κάτω από τον αγωνιστικό «εκβιασμό» του φοιτητικού-πανεπιστημιακού και ευρύτερα εκπαιδευτικού κινήματος.

Οι βασικές κατευθύνσεις του νέου νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι τέσσερις. Κατ' αρχήν υιοθετούνται οι τρεις κύκλοι σπουδών και εισάγονται υποχρεωτικά τα δίδακτρα στον δεύτερο κύκλο. Όσες πριουέτες και να κάνει το υπουργείο για δήθεν στήριξη των πιο φτωχών φοιτητών ή για την ανάγκη αντιμετώπισης των ακραίων καταστάσεων με τα υπάρχοντα επιβαλλόμενα δίδακτρα σε κάποια πανεπιστήμια (π.χ. ΟΠΑ), η ουσία είναι ότι αυτά νομοθετήθηκαν και ο δρόμος άνοιξε. Η εμπειρία από τις ΗΠΑ και τις χώρες της ΕΕ δείχνει ότι εφόσον άνοιξε ο δρόμος θα έχουμε συνεχιζόμενη αύξηση των διδασκτρών, τα οποία βεβαίως με την επίκληση των ίδιων επιχειρημάτων αύριο, θα εφαρμοστούν και στα προπτυχιακά. Τα θεσπισμένα κριτήρια για επιβολή των διδασκτρών, αφού πλέον θα έχουν νομιμοποιηθεί στη συνείδηση του κόσμου, θα μπορούν εύκολα να τροποποιούνται κάθε φορά προς το χειρότερο. Επίσης εισάγεται η εξαμηνιαία αξιολόγηση των μεταπτυχιακών σπουδών και η πρόσθετη αμοιβή των διδασκόντων σε αυτές επιδιώκοντας τη συμμαχία τους στην πρόωθηση των αλλαγών.

Ο ιδιωτικοποιημένος και μαζικός δεύτερος κύκλος σπουδών αποτελεί σημαντική πλευρά της επιχειρούμενης αναδιάρθρωσης της ΑΕ. Παράλληλα με τη μεγάλη μείωση των προϋπολογισμών φαίνεται ότι οι προπτυχιακές σπουδές οδηγούνται σε πλήρη υποβάθμιση και διάλυση. Επιπλέον, αν εξετάσει κάποιος τον σημερινό χάρτη των μεταπτυχιακών προγραμμάτων που λειτουργούν θα διαπιστώσει εύκολα ότι αυτά συνδέονται πολύ αμεσότερα με δραστηριότητες που μπορούν άμεσα να ενταχθούν στη σφαίρα της κερδοφορίας του κεφαλαίου.

Η ερευνητική δραστηριότητα η οποία πραγματοποιείται στον δεύτερο και στον

τρίτο κύκλο σπουδών γίνεται υπό την μορφή των ΣΔΙΤ (συμπράξεις δημόσιου-ιδιωτικού τομέα), όπου το ΑΕΙ θα συνεισφέρει σε υποδομές και προσωπικό, ενώ το κεφάλαιο καρπώνεται τα αποτελέσματα και ζεστό χρήμα από τη συμμετοχή στο πρόγραμμα. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι τα τελευταία εκατοντάδες ερευνητικά προγράμματα καινοτομίας και επιχειρηματικότητας απαιτούν ως προϋπόθεση για την υποβολή της πρότασης την ύπαρξη συνεργαζόμενης εταιρείας. Αντίστοιχα, τα ερευνητικά προγράμματα των περιφερειών (ΠΕΠ) απαιτούν την ύπαρξη δύο ανάλογων εταιρειών. Έτσι, όλο το δυναμικό των ΑΕΙ στρατεύεται με το αζημίωτο άμεσα στην έρευνα για ανακάλυψη καινοτομιών οι οποίες θα οδηγήσουν σε αύξηση της κερδοφορίας των επιχειρήσεων, με συνέπεια την εμφανιζόμενη αδιαφορία για τη διδασκαλία στις προπτυχιακές σπουδές.

Οι εξελίξεις αυτές κάνουν επιτακτική την ανάγκη προβολής από μεριάς του κινήματος του αιτήματος για κατάργηση του ιδιωτικοποιημένου δεύτερου κύκλου σπουδών και της οικονομικής στήριξης και αναβάθμισης των προπτυχιακών σπουδών. Εάν δεν αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα άμεσα τότε πιθανότερη εκδοχή είναι το αμέσως επόμενο διάστημα να εμφανιστεί στα ΑΕΙ αντιδραστικό φοιτητικό κίνημα με αίτημα τις τριετείς προπτυχιακές σπουδές, κατ' εφαρμογή των τριών κύκλων σπουδών. Πιο συγκεκριμένα, οι φοιτητές των πενταετών σχολών ακόμα και των τετραετών, π.χ. νομικής, αφού τα πτυχία τους θεωρούνται Bachelor και είναι ισοτίμα με αυτά του πρώτου τριετούς κύκλου σπουδών π.χ. της νομικής Κύπρου, θα ζητήσουν να μειωθούν τα χρόνια απόκτησης του πτυχίου. Ένα τέτοιο αίτημα «υποβοηθιέται» σημαντικά από τις δύσκολες οικονομικές συνθήκες, αφού κάποιος πρέπει να πληρώσει επιπλέον χρήματα για ένα ή και δύο χρόνια σπουδών με το ίδιο αντίκρισμα.

Δεύτερη βασική κατεύθυνση του νόμου είναι η ίδρυση στα ΑΕΙ των Κέντρων Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης (Κ.Ε.Δι.Βι.Μ.) ενώ καταργούνται όλες οι προϋπάρχουσες δομές κατάρτισης. Στα Κ.Ε.Δι.Βι.Μ. θα παρέχονται προγράμματα

επί πληρωμή, όπως τα διετή προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης για αποφοίτους ΕΠΑΛ με δίπλωμα επιπέδου 5 του Εθνικού και Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων. Το υπουργείο κλείνει το μάτι στα ΑΕΙ προτείνοντας στον οικονομικό στραγγαλισμό των ιδρυμάτων (οι δαπάνες για τα ΑΕΙ βρίσκονται σήμερα στο 1/3 περίπου αυτών πριν την κρίση) την ανάπτυξη νέων πεδίων «δράσης» και ανοίγματος στην αγορά της εκπαίδευσης. Στην ίδια λογική κινείται η δυνατότητα δημιουργίας παραρτημάτων των ΑΕΙ σε άλλες χώρες (σαν franchise) και η διοργάνωση προγραμμάτων πρώτου κύκλου σπουδών σε ξένη γλώσσα, σε συνεργασία με το Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδος.

Οι βασικές ανάγκες σε υποδομές και σε εξοπλισμό των ΑΕΙ θα καλύπτονται πλέον από δίδακτρα διαφόρων ειδών αλλά και από τον δανεισμό τους από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ). Στο κείμενο του υπουργείου «Η στρατηγική της Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΑΕ) την Ελλάδα, 2016-2020» αναφέρεται ότι για το διάστημα 2016-2020 τα δάνεια από την ΕΤΕπ για υποδομές, εξοπλισμό εργαστηρίων, επισκευές και μελέτες θα ανέλθουν σε 550 εκατ. ευρώ ενώ η εθνική χρηματοδότηση θα ανέλθει στα 235 εκατ. ευρώ.

Η τρίτη σημαντική πτυχή του νέου αφορά στις αλλαγές στους ΕΛΚΕ. Προβλέπεται θεσμική ενίσχυσή τους ώστε να λειτουργούν σαν ένα σχετικά αυτόνομο όργανο επιχειρηματικής διαχείρισης. Σε κάθε ίδρυμα ο ΕΛΚΕ θα καθορίζει σχεδόν το σύνολο της οικονομικής του λειτουργίας, ακόμα και το ύψος του τακτικού του προϋπολογισμού. Οι ΕΛΚΕ θα έχουν τη δυνατότητα να προσκομίζουν πόρους, μεταξύ άλλων, και εμπορεύσιμοι την ερευνητική δραστηριότητα των ιδρυμάτων με αξιοποίηση πατεντών ή συμμετέχοντας στη διαχείριση των διαφόρων τύπων επιχειρηματικής δραστηριότητας όπως οι εταιρείες spin off. Επιπλέον, μέρος των ταμειακών διαθέσιμων των ΕΛΚΕ μεταφέρονται στην Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ) και η διαχείριση τους γίνεται από την ΤτΕ και τον Οργανισμό Διαχείρισης Δημόσιου Χρέους.

Τέλος, στο νέο νόμο η κυβέρνηση προχωρά στη δημιουργία των ΑΣΑΕΕ (Ακα-

δημαϊκά Συμβούλια Ανώτατης Έρευνας και Εκπαίδευσης) σε κάθε περιφέρεια. Το κάθε ΑΣΑΕΕ συντάσσει διετές σχέδιο στρατηγικής, στο οποίο αποτυπώνονται προτεινόμενες δράσεις που εξασφαλίζουν την επικερδή σύνδεση των ιδρυμάτων με τις τοπικές επιχειρήσεις. Ταυτόχρονα, η λειτουργία αυτού του οργάνου, που έρχεται να υποκαταστήσει με έναν τρόπο τα συμβούλια ιδρυμάτων, συμβαδίζει με την εθνική πολιτική στην Έρευνα, την Τεχνολογία και την Ανάπτυξη της Καινοτομίας (ΕΤΑΚ), καθώς και με τη λειτουργία των Περιφερειακών Συμβουλίων Έρευνας και Καινοτομίας (ΠΣΕΚ). Όλο αυτό το πλέγμα δίνει υλική υπόσταση στην ανάπτυξη έρευνας που θα παράγεται σε κάθε πανεπιστήμιο με στόχο την ικανοποίηση των αναγκών της τοπικής αγοράς σε βάρος των κοινωνικών αναγκών.

Ταυτόχρονα, ο νόμος αυτός αποτελεί προάγγελο της αντιδραστικής αναδιάρθρωσης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η τελευταία προεικονίζεται μέσα από τις κυβερνητικές εξαγγελίες, τα πορίσματα του λεγόμενου Εθνικού Διαλόγου και τις μελέτες του ΟΟΣΑ αλλά και του ΙΟΒΕ. Ξεκχωρίζουν ορισμένες βασικές κατευθύνσεις:

Πρώτο: Προωθείται μια δομή λυκείου και ένα αντίστοιχο σύστημα εισαγωγής τέτοια ώστε να προωθούν την επιδιωκόμενη μείωση του μεγέθους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αλλά και την αντιδραστική αναδιάρθρωσή της.

Δεύτερο: Η νέα μορφή γενικού λυκείου χαρακτηρίζεται από τους πολλαπλούς εξεταστικούς φραγμούς, ώστε να παραμείνει σε αυτό το 30% περίπου του μαθητικού πληθυσμού ενώ το 70% θα κατευθυνθεί στην τεχνική εκπαίδευση. Πρακτικά ωστόσο, θα στραφεί αναγκαστικά στην κατάρτιση και τη μαθητεία.

Τρίτο: Θα είναι επίσης ένα λύκειο μορφωτικά, επιστημονικά λοβοτομημένο με μείωση-απαξίωση των επιστημονικών αντικειμένων (όπως της βιολογίας, της χημείας, της φυσικής, της κοινωνιολογίας και άλλων) προς όφελος αφενός των δεξιοτήτων μιας χρήσης και αφετέρου του θρησκευτικού δόγματισμού-κατηχισμού, μιας και τα θρησκευτικά καθίστανται πλέον ένα εκ των βασικών υποχρεωτικών μαθημάτων. **Τ**